

СТАНОВИЩЕ

относно дисертационен труд на тема:

СОЦИАЛНО-ПЕДАГОГИЧЕСКА СРЕДА ЗА ДЕИНСТИТУЦИОНАЛИЗИРАНА ГРИЖА ЗА ДЕЦА В УСЛУГИТЕ ОТ РЕЗИДЕНТЕН ТИП (ОЦЕНКА, МОНИТОРИНГ, РАЗВИТИЕ)

представен за официална защита от ЕВА ДИМИТРОВА ЖЕЧЕВА
за присъждане на научна и образователна степен „доктор“ по професионално
направление: 1.2. Педагогика (Теория на възпитанието и дидактика)

Научен ръководител: проф. д-р Маргарита Колева

Автор на становището: проф. д-р Маргарита Колева, ФП, ЮЗУ „Неофит Рилски“

Кариерно развитие на докторанта.

Ева Димитрова Жечева е докторант на самостоятелна подготовка в професионално направление 1.2. Педагогика (Теория на възпитанието и дидактика), към катедра „Педагогика“, Факултет по педагогика. Зачислена е със Заповед № 1443 от 20.06.2017 г. Магистър по български език и история. Следдипломна квалификация „Публична администрация и европейска интеграция“ в УНСС. Хоноруван преподавател в ЮЗУ. Ръководител на проект (2014 – 2016 г.) „Детство за всички“ по ОПРЧР. Специализира „Правата на детето в международното осиновяване“ в Италия и „Закрилата на децата и органи за закрила“ във Великобритания и пр. Депутат в 38-то Народно събрание. През 2001 е първи председател на ДАЗД. Последователно работи в неправителствен сектор в областта на правата на детето, в институцията на Омбудсмана като началник отдел „Права на децата, хората с увреждания и дискриминация“ От август 2013 до 2016 е председател на ДАЗД. След 2016 отново работи в институцията на Омбудсмана на Р България като заместник-директор на дирекция „Национален превантивен механизъм“, а понастоящем директор Дирекция „Права на детето“ в същата институция.

Формални параметри и информационни ресурси на дисертационния труд.

Дисертационният труд на докторант Ева Жечева представен за официална защита е с обем от 242 стандартни страници с включени четири глави, увод, заключение и изводи, основни научни и приложни приноси, публикации по темата на дисертационния труд, литература и 67 страници приложения. Основният текст е илюстриран с 12 таблици, 17 графики, 18 фигури, 5 кръгови диаграми. Използваната литература включва 161 заглавия, от които 130 са на кирилица, 15 на латиница, 16 интернет източника, доклади и документи.

Прегледът на дисертационният труд позволява да се определи, че в структурно-организационен план той съдържа всички необходими реквизити, осигуряващи представителност, оригиналност и надеждност на изследването. Разработката предлага много добра съразмерност, свързаност и логика на научното изследване, което осигурява възможност всяка глава да носи своя специфична информация по посока ориентацията на изследването и неговите концептуални параметри.

Актуалност на разработвания проблем - научни и научно-приложни тези.

Актуалността на разглежданата проблематика много основателно е заявена от докторант Ева Жечева още в началото на дисертационния труд - чрез конкретизиране на

базисните основания за изследвания в областта на процеса на деинституционализирана грижа за децата в услугите от резидентен тип, както и чрез прецизното оформяне на неговите научни инструменти т.е. обект, предмет, цел, задачи, научни предположения в три варианта, обхват на изследването, работни понятия, етапи на изследователската дейност на авторката. Представена е надеждна методологическа и методическа основа за провеждане на собствени изследвания, за оценка на резултатите от тях и доказване на издигнатите в труда научни предположения.

Дисертационният труд на Ева Жечева е цялостно научно-приложно социално-педагогическо изследване с ясна и добре обоснована концептуална част, със задълбочено и по посока на поставените цел и задачи теоретично проучване, с прецизно дефинирано и реализирано констатиращо изследване, резултатите от което са доказателство за перспективните проекции на разработката. С особена значимост и основателна претенция за актуалност са включените в четвърта глава на труда – възможности за оптимизиране на социално-педагогическата среда за деинституционализирана грижа за децата в услугите от резидентен тип и Проекта на Концептуалният модел за независим мониторинг на същите от институцията на Омбудсмана.

Много важно е да се определи, че в съдържателен план дисертационното изследване е насочено към разкриване на почти нов ресурс на процеса на деинституционализация на грижата за децата в услугите от резидентен тип, а именно – неговите социално-педагогическите аспекти. На основание правата на децата, докторант Ева Жечева е изградила своята **научна теза** върху разбирането за визията и ролята на социално-педагогическата среда за развитие и социализация на децата от една страна, а от друга – за необходимостта за независим и перманентен мониторинг на процесите, включени в системата на деинституционализирана грижа.

С компетентност и задълбочено познаване на проблематиката, както и на основание теоретичното проучване, професионален опит и резултати от изследвания авторката на труда оформя много съществени изводи относно спецификата на **Българския модел за деинституционализация** на грижата за децата в услугите от резидентен тип. Научно вярна и практически значима е и обоснованата от докторант Жечева **водещата идея на разработката** – „процесът на деинституционализирана грижа за децата в общността трябва да се разглежда в неговата цялост т.е. преход от институционален тип грижа за децата през грижа, базирана в общността, предлагаща среда, близка до семейната и до неговия краен резултат – връщане на детето и грижа в средата на биологичното му семейство или в разширеното семейство“. В този контекст е разбирането на авторката за необходимостта от формулиране, организиране и функциониране на специфична и хармонична социално-педагогическа среда, която да стане съществена част от стандартите за алтернативни форми на обществена грижа за децата.

На основание съвременната практика и реалности относно грижата на децата, отглеждани извън биологичното семейство от една страна и изведените от Ева Жечева научни и научно-приложни тези в разработката от друга, категорично е мнението ми, че представеният труд е безспорно актуален и иновативен за областта на педагогическата наука – обща, социална и специална педагогика.

Съдържателни параметри на дисертационния труд.

Представеният от докторант Ева Жечева дисертационен труд е научна разработка с прецизна и научно защитими разсъждения върху всяка от водещите и конкретизирани от авторката научни постановки. Представен е много точен подбор на теоретични източници на основание целта на разработката, работните понятия са ползвани коректно в текста, количествените и качествени анализи, обобщения и изводи разкриват

компетенциите и възможностите на докторантката за научно-теоретична и приложна интерпретация на всеки от аспектите на изследваната проблематика.

В план на лична философия докторантката е „открила“ поредица от основания за изграждане на съдържателната визия на **първа и втора глава** на дисертационния си труд. Обстойно, с надлежни позовавания на водещи научни тези, на политики на ЕС и други международни организации и примери от практиката е осъществено задълбочено теоретично проучване, свързано с правата на детето, разгледани като международен инструмент за неговата защита и закрила, с институционализацията и нейното негативно влияние върху детското развитие и социализация, с процеса на деинституционализация - проблемите и постиженията в български условия, със състоянието на социалната среда в която се отглеждат децата, с пътят на Българския модел за осъществяване на този процес. **Трета глава** на дисертационното изследване е посветена на многоаспектно проучване с констатиращ характер чрез авторска комплексна методика. Прави впечатление качественият анализ на получените данни, което по същество разкрива равнището на личностните и професионални компетентности на докторант Жечева. В **четвърта глава** са представени идеите на авторката, свързани с възможностите за конструиране в услугите от резидентен тип на хармонична и развиваща децата социално-педагогическа среда, както и за необходимостта от педагогически компетентен екип за работа с тях. Висока оценка заслужава идеята на докторант Жечева да включи в полезрението на Националният Омбудсман един много важен инструмент за закрила на децата, отглеждани извън биологичното семейство, а именно: Модел на независим мониторинг на социално-педагогическата среда за деинституционализирана грижа за децата в услугите от резидентен тип.

Цялостната визия на дисертационния труд налага извода: Авторката на труда притежава способност да подбира и анализира научни постановки в контекста на изследвания проблем; теоретичното изследване е нормативно и научно обосновано, опиращо на утвърдени в хуманитарните науки теории и подходи - философски, психологически и педагогически; изследователските процедури са прецизни, което позволява обективност на получените резултати, предложените идеи за усъвършенстване на Българския модел за грижа за децата в услугите от резидентен тип са реално постижими и иновативни. Докторант Жечева демонстрира висока обща култура и възможност за обективен анализ на явления в социално-педагогическата сфера.

Социално-педагогическа закрила на децата в услугите от резидентен тип – развитие на концепцията в дисертационния труд.

Съществена част от дисертационната разработка на докторант Ева Жечева е посветена на изследователски процедури с констатиращ характер относно спецификата, проблемите и условията за деинституционализирана грижа за децата в услугите от резидентен тип – ЦНСТ и ЦНСТДМ. Тук авторката е обосновала тезата за „извеждане на стандарти за пространствена, социално-емоционална и развиваща социално-педагогическа среда, в която децата, отглеждани в услугите, да могат да удовлетворяват социалните, битови и емоционални потребности, да изграждат умения за самостоятелен живот, да създават връзки и взаимоотношения“. В параметрите на тази теза се конструира и апробира изследователския инструментариум – комплексна методика за провеждане на конкретни изследователски процедури на два етапа. Оценявам като принос на авторката 3-те оценъчни карти (писмен вариант), разработени на основание предложените критерии, показатели и индикатори за оценка - за ръководител на услугата (карта от тип 1); за специалисти, работещи в услугата (карта от тип 2); за персонал, работещ в услугата (карта от тип 3). Прецизно е осъществена статистическата обработка и анализ на получените данни. Особена практическа значимост предлагат методите -

Фокус група от експерти в областта на дисертационното изследване и SWOT анализ на процеса на деинституционализацията с акцент върху необходимостта от социално-педагогическата среда в услугите от резидентен тип. Налага се изводът, че осъществените изследователски процедури са напълно в контекста на концептуалните параметри на изследването

Тази част от разработката на докторант Ева Жечева заслужава особено внимание и висока оценка по отношение на прецизност на организация, качество на изпълнение, обхват на изследователски процедури, анализ на резултати, обобщения и изводи. Конкретно основанията за оценката са:

- Осъществен е предварителен подбор 31 български общини, от населените места в съответствие с актуалността на проблема и спецификата на образователните институции в които да се проведе изследването;
- Включените в изследователските процедури са респонденти с различен статут в центровете за резидентски услуги, което предполага обективни данни и възможност за тяхното съпоставяне и допълване;
- Използваните методи за констатиращо изследване са надеждни, оригинални и с възможности за предоставяне на обективна информация.
- Използваната методика за статистическа обработка позволява доказване на издигнатите алтернативни варианти на научното предположение.
- **Представен е SWOT анализ**, който в синтезиран вид оформя цялостната „картина“ на дейностите, постиженията и проблемите в услугите от резидентен тип. На основание анализа са изведени необходимите изисквания и условия за осъществяване на независим и перманентен мониторинг на процесите, включени в системата на деинституционализирана грижа за децата.

Съществено място в дисертационния труд е отделено на Проекта за концептуален модел за мониторинг на социално-педагогическата среда за деинституционализирана грижа за деца в услугите от резидентен тип. Всъщност развитието на концепцията на разработката е в смисъла на трите акцента - оптимизиране на социално-педагогическата среда за де-институционализирана грижа за децата в услугите от резидентен тип (ЦНСТ и ЦНСТДМ); роля на институцията на Омбудсмана на Р България като независим орган за защита правата на детето; Проект на Модел за независим мониторинг от институцията на Омбудсмана в услугите от резидентен тип, основан на правата на детето. Оценявам трудностите, пред които се изправя докторант Ева Жечева, за да очертае спецификата на тези ресурси, с техните позитивни и негативни проекции и своеобразие, продиктувани от редицата фактори (субектни и обективни) с влияние върху тяхното осъществяване. В резюме – чувствителността на докторанта и експерта Ева Жечева към организацията и съдържанието на живота и грижата за децата, отглеждани извън биологичното семейство е позволило разкриване на възловите акценти на процеса с психологически, педагогически и социален характер и на „еволюцията“ на обществените ценности, включително ценността „дете“ и на тази основа целесъобразно да конкретизира авторските си проекти. Положително оценявам и подкрепям голямата доза рационалност, обществена и професионална ангажираност, желанието за „промяна на мисленето“ по отношение на грижата за децата в услугите от резидентен тип.

Като отчитам сериозните предизвикателства пред процеса на деинституционализация на грижата за деца в български условия констатирам, че е налице научноизследователски дефицит от разработки по проблематиката с доказан практически ефект. Нестоящият дисертационен труд е принос към преодоляване на този дефицит.

Относно приносите на дисертационния труд

На основание научно-обоснованата и защитима концептуална ориентация на дисертационния труд, на задълбоченото теоретично проучване и изследователска дейност, на предложените визия на социално-образователната среда и модел за независим мониторинг в услугите от резидентен тип може да се определи, че разработката на докторант Ева Жечева е със значим принос за педагогическата наука и социална практика и конкретно за Българския модел за дейнституционализация на грижата за деца в услугите от резидентен тип. Дисертационният труд очертава ново **изследователско поле**, което до момента е стояло извън интереса на педагогическата наука. Става въпрос за ролята на специфичната социално-педагогическа среда в услугите от резидентен тип, идентифицирана в параметрите на граничните области между педагогическата наука и социалните дейности. Бих акцентирала и върху приносния характер на представения проект на **Концептуален модел за независим мониторинг в услугите от резидентен тип от институцията на Омбудсмана**, основан върху правата на детето. По същество приемам всички **приноси** изведени от авторката на дисертационния труд, като потвърждавам, че те реално са постигнати.

Заклучение:

Дисертационният труд на докторант Ева Димитрова Жечева е оригинална авторска разработка с ясно очертани научни достойнства, практическа приложимост и значимост. Представена е разработка с високо качество, с прецизно формулирана концептуална ориентация на изследването, с много полезни за практиката анализи, обобщения и изводи. Личната ангажираност на експерта Ева Жечева към проблемите на дейнституционализираната грижа за децата, отглеждани извън биологичното семейство е предпоставила задълбоченост, отговорност, компетентност, обективност и ценностно отношение към разработваната проблематика. Налице е добър стил на изложение, висока обща култура и качества за осъществяване на научна дейност. Позволявам си да оценя високо представения дисертационен труд и да определя, че целта е постигната, задачите са решени, научните предположения в техния позитивен вариант доказани.

Авторефератът на дисертационния труд напълно съответства, като организация и съдържание на основния текст и включва всички негови основни реквизити. По тематиката на дисертационния труд докторант Ева Жечева е представила 5 публикации с доказана научно-практическа значимост.

Представеният за становище дисертационен труд и концептуалната му ориентация са в съответствие с нормативните документи на Република България, отнасящи се към проблематиката „дейнституционализирана грижа за децата“.

На основание постигнатите резултати и актуални приноси в дисертационното изследване на тема **„Социално-педагогическа среда за дейнституционализирана грижа за деца в услугите от резидентен тип (оценка, мониторинг, развитие)“** убедено предлагам на уважаемото научно жури да присъди на докторант **Ева Димитрова Жечева образователната и научна степен „доктор“** в област на висше образование 1. Педагогически науки, Професионално направление 1.2. Педагогика (Теория на възпитанието и дидактика).

06.06.2020 г.
Благоевград

Автор на становището: Проф. д-р Маргарита Колева